

Ψηφιοποιημένο Αρχείο Ελληνικής Μουσικής στο Διαδίκτυο

Εισαγωγή

Στις 15 Δεκεμβρίου 2008 η Βιβλιοθήκη παρουσίασε τα δύο προγράμματα ψηφιοποίησης ελληνικής μουσικής που πραγματοποίησε από το 2005 μέχρι σήμερα, στο πλαίσιο της χρηματοδότησης από το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας».

Η παρουσίαση, που έγινε στην αίθουσα συνεδρίων της νέας πτέρυγας του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών παρουσία κοινού από τον μουσικό, μουσικολογικό και το βιβλιοθηκονομικό χώρο, αλλά και επίτιμων καλεσμένων, με προεξέχοντα τον Μίκη Θεοδωράκη, αποτελεί το επιστέγασμα ενός μεγάλου έργου, ενώ παράλληλα σηματοδοτεί τη διάθεση εφεξής του μοναδικού αυτού πολιτιστικού περιεχομένου στο Διαδίκτυο.

Πρόκειται για δύο διαφορετικά έργα, τα βασικά χαρακτηριστικά των οποίων περιγράφονται στη συνέχεια.

DIGMA: Δημιουργία ολοκληρωμένης μονάδας τεκμηρίωσης και προβολής της ελληνικής μουσικής

<http://digma.mmb.org.gr>

Το ψηφιοποιημένο αρχείο 260.000 τεκμηρίων ελληνικής μουσικής που αυτή τη στιγμή η Βιβλιοθήκη διαθέτει στο Διαδίκτυο, εντάχθηκε στην Πρόσκληση 65 της ΚτΠ, αντικείμενο της οποίας ήταν η ψηφιοποίηση συλλογών με στόχο την διατήρησή τους και στη συνέχεια η ανάδειξη αυτού του πολιτιστικού πλούτου μέσα από το Διαδίκτυο, μια καινοτομία ιδιαίτερα χρήσιμη στον χώρο του Πολιτισμού.

Η Βιβλιοθήκη, αναζητώντας το υλικό που έπρεπε πρώτο να ψηφιοποιηθεί, στράφηκε στα Αρχεία (Ελλήνων συνθετών κυρίως) τα οποία είχαν περιέλθει στην κατοχή της είτε μέσω δωρεών είτε μέσω αγορών, χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς και αποτελούνται κυρίως από πρωτότυπα χειρόγραφα και δευτερευόντως από έντυπα, ηχογραφήσεις, προγράμματα, αποκόμματα Τύπου, φωτογραφίες, αφίσες, βραβεία, κάρτα και γλυπτά. Περιλαμβάνονται τα εξής αρχεία:

- ▣ Αρχείο Μίκη Θεοδωράκη. Ψηφιοποιήθηκαν τα μουσικά χειρόγραφα και γραπτά κείμενα του συνθέτη σχετικά με τις μουσικές και πολιτικές του δραστηριότητες, καθώς και άλλο πληροφοριακό υλικό. (215.00 τεκμήρια)
- ▣ Αρχείο Νηλέα Καμαράδου. Ο Νηλέας Καμαράδος ήταν μουσικοδιδάσκαλος του Μουσικού Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. Πέθανε το 1922. Στη συλλογή του περιλαμβάνονται μουσικά χειρόγραφα με Βυζαντινή σημειογραφία. (20.000 τεκμήρια)
- ▣ Αρχείο Γεωργίου Πονηρίδη. Ψηφιοποιήθηκαν τα μουσικά χειρόγραφα και κείμενα και άλλα τεκμήρια σχετικά με τον συνθέτη. (8.000)
- ▣ Αρχείο Αιμίλιου Ριάδη. Ψηφιοποιήθηκαν τα μουσικά χειρόγραφα και κείμενα και άλλα τεκμήρια σχετικά με τον συνθέτη. (7.600 τεκμήρια)
- ▣ Οπτικοακουστικό Αρχείο του Καλλιτεχνικού Συλλόγου Δημοτικής Μουσικής Δόμνας Σαμίου. Ψηφιοποιήθηκαν 116 μπομπίνες και 72 κασέτες με τραγούδια και οργανικά κομμάτια που κατεγράφησαν σε επιτόπιες έρευνες της Δόμνας Σαμίου σε διάφορες περιοχές της Ελλάδος. (2.200

τεκμήρια)

▣ Αρχείο Frank Choisy. Ο Frank Choisy υπήρξε διακεκριμένος βιολιστής, πιανίστας, συνθέτης, αρχιμουσικός και παιδαγωγός, που αν και Ελβετός δραστηριοποιήθηκε στη χώρα μας μέχρι τον θάνατό του στην Αθήνα το 1966. Ψηφιοποιήθηκαν παρτιτούρες και κείμενα. (4700 τεκμήρια)

▣ Αρχείο Ελληνικών Τραγουδιών. Ψηφιοποιήθηκε η συλλογή έντυπων τραγουδιών της περιόδου 1870-1960, συνολικά 18.000 τεκμήρια. Στο Διαδίκτυο όμως, λόγω του περιορισμού που αφορά την πνευματική ιδιοκτησία, εντάχθηκαν 331 τραγούδια. (2.000 τεκμήρια)

▣ Συλλογή χειρογράφων Βιβλιοθήκης. Ψηφιοποιήθηκαν 59 έργα ελλήνων συνθετών. (2.200 τεκμήρια)

Δημιουργήθηκε μια μηχανή αναζήτησης όπου ο ερευνητής μπορεί να πραγματοποιήσει αναζητήσεις στο κάθε αρχείο ξεχωριστά αλλά και σε όλα τα αρχεία συνολικά. Στο πλαίσιο των νόμων περί πνευματικών δικαιωμάτων, η ανάλυση της εικόνας στο Διαδίκτυο είναι σαφώς κατώτερη από ότι στη βάση δεδομένων (72 dpi αντί για 300 dpi) και επιπλέον δεν εμφανίζεται υλικό που σχετίζεται με δημόσιους φορείς, οργανισμούς και προσωπικά δεδομένα. Το υλικό αυτό είναι διαθέσιμο μόνο εντός των χώρων της Βιβλιοθήκης.

Μια διαδρομή στη σύγχρονη ελληνική ιστορία μέσα από το Αρχείο Μίκη Θεοδωράκη

<http://mikis.mmb.org.gr> <http://theodorakis.mmb.org.gr>

Το έργο του Μίκη Θεοδωράκη συχνά ταυτίστηκε με την ιστορία της πατρίδας μας και αποτελεί πλέον αναπόσπαστο κομμάτι της συνείδησης κάθε Έλληνα. Το σημαντικότερο τεκμήριό του έργου αυτού, το προσωπικό του Αρχείο, εντυπωσιακό σε όγκο και θεματική ποικιλία, παραχώρησε στη Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας «Αίλιαν Βουδούρη» το 1997.

Στο πλαίσιο της Πρόσκλησης 172, δημιουργήθηκε η διαδραστική εφαρμογή «Μια διαδρομή στη σύγχρονη ελληνική ιστορία μέσα από το Αρχείο Μίκη Θεοδωράκη». Στόχος της εφαρμογής είναι να αποτελέσει εκπαιδευτικό εργαλείο για την πρόσβαση σε αρχειακό υλικό με βάση τις νέες τεχνολογίες· να πλοηγήσει τον επισκέπτη, εύκολα, γρήγορα και με απλή γλώσσα, στα σημαντικότερα γεγονότα της νεότερης ιστορίας μας μέσα από τα ντοκουμέντα του αρχείου.

Το χρονικό διάστημα που καλύπτει η εφαρμογή ξεκινά το 1940, από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και σταματά στο έτος 2000, καλύπτει δηλαδή εξήντα χρόνια αγωνιστικής δράσης και μουσικής δημιουργίας του Μίκη Θεοδωράκη· διαχωρίστηκε σε οκτώ χρονολογικές περιόδους που σχετίζονται με την ιστορία της νεότερης Ελλάδας και την πορεία του συνθέτη. Για κάθε περίοδο συντάχθηκε σύντομο κείμενο που καταγράφει τις σημαντικότερες δραστηριότητες του δημιουργού και επιλέχθηκαν χαρακτηριστικές φωτογραφίες. Στην εφαρμογή αξιοποιήθηκε το ψηφιακό απόθεμα της πρόσκλησης 65, ενώ όπου κρίθηκε αναγκαίο εμπλουτίστηκε με επιπλέον υλικό, όπως αφίσες. Πλαισιώνεται δε από βίντεο με συνεντεύξεις του Μίκη Θεοδωράκη σχετικά με τη ζωή και το έργο του.

Τεχνικά στοιχεία

Όσον αφορά την Πρόσκληση 65 βασικός στόχος υπήρξε η ψηφιοποίηση όσο το δυνατόν περισσότερων τεκμηρίων, η δημιουργία δηλαδή πλούσιου ψηφιακού αποθέματος. Φυσικά αυτό προϋποθέτει αντίστοιχη τεκμηρίωση και αντιπροσωπευτική δημιουργία μεταδεδομένων. Στόχος ήταν επίσης η δημιουργία της υποδομής με την οποία η Βιβλιοθήκη θα μπορούσε να συνεχίσει την

ψηφιοποίηση και τον εμπλουτισμό της με ψηφιακό απόθεμα, κάτι που μακροπρόθεσμα θα οδηγήσει στη μεταμόρφωσή της σε ψηφιακή βιβλιοθήκη.

Το έργο χωρίστηκε σε 4 υποέργα. Το πρώτο, η τεκμηρίωση, το πιο σημαντικό και δύσκολο τμήμα κάθε παρόμοιου έργου, αφορούσε τα μεταδεδομένα και τη διαχείριση του υλικού. Πολύ σημαντικό σε αυτή την περίπτωση είναι ότι υπήρχαν έτοιμα σε μεγάλο βαθμό τα μεταδεδομένα σε αρκετές από τις συλλογές που ψηφιοποιήθηκαν, εκτός ελάχιστων περιπτώσεων όπου έγινε πρωτότυπη τεκμηρίωση. Χρησιμοποιήθηκε το πρότυπο Dublin Core και ένα custom made λογισμικό για την εισαγωγή και τον εμπλουτισμό των μεταδεδομένων. Πρακτικά φορτώθηκαν τα μεταδεδομένα στη Βάση Δεδομένων και στη συνέχεια ταυτοποιήθηκαν τα ψηφιοποιημένα τεκμήρια. Η βάση δεδομένων είναι σχεσιακή και τα μεταδεδομένα αποθηκεύονται σε μορφή XML πράγμα που σημαίνει ότι ο πολιτιστικός «κόμβος» της Βιβλιοθήκης μπορεί να επικοινωνήσει με άλλα συστήματα.

Το δεύτερο αφορούσε την προμήθεια του εξοπλισμού. Η Βιβλιοθήκη εξοπλίστηκε με έναν server cluster με χώρο 2TB σε τέσσερις συστοιχίες σκληρών δίσκων με δυνατότητα hot swap και σύνδεση με την κεντρική μονάδα με οπτική ίνα. Αγοράστηκαν επίσης σαρωτές διαφορετικών προδιαγραφών που εξόπλισαν τους σταθμούς εργασίας για την επεξεργασία ήχου και εικόνας, καθώς οι συλλογές της Βιβλιοθήκης ήταν αποθηκευμένες σε παλαιού τύπου αναλογικό υλικό.

Το τρίτο, η ψηφιοποίηση, έγινε με ίδια μέσα και με την πρόσληψη πρόσθετου έμμισθου προσωπικού για 18 μήνες. Το υλικό που ψηφιοποιήθηκε περιλάμβανε εικόνα, ήχο και βίντεο, με το μεγαλύτερο ποσοστό να ανήκει στην πρώτη κατηγορία.

Η ψηφιοποίηση εγγράφων, κειμένων, παρτιτούρων έγινε στα 300dpi. Χρησιμοποιήθηκαν 3 επίπεδα (format) αποθήκευσης: α. Διάσωση του υλικού - αρχική μορφή σε TIFF (DVD), β. Διαχείριση του υλικού - ενδιάμεση σε JPG στους σκληρούς δίσκους και γ. Διάθεση στο Διαδίκτυο - μικρή ανάλυση.

Το τέταρτο αφορούσε την έκδοση του υλικού στο διαδίκτυο. Η έκδοση στο διαδίκτυο γίνεται μέσω μιας εφαρμογής Content Management στην οποία μεταφέρθηκε η δομή της βάσης δεδομένων και των επί μέρους σχέσεων και οντοτήτων, με βάση τη μηχανή Lucent. Το portal βρίσκεται σε ένα άλλο server έξω από τον τοίχο προστασίας (dmz ζώνη όπως είναι γνωστή) για λόγους ασφάλειας.

Η Πρόσκληση 172 ήρθε την κατάλληλη στιγμή όταν ξεκινούσε το Web 2.0 μια σειρά από νέες τεχνολογίες που φαίνεται να συγκλίνουν ακολουθώντας τα διεθνή πρότυπα και κάνουν τις ιστοσελίδες πιο πλούσιες, πιο ευχάριστες και διαδραστικές. Η τεχνολογία που χρησιμοποιήθηκε ήταν το Silverlight της Microsoft. Η γλώσσα XML και τα Web Services και το διεθνές πρότυπο Dublin Core από πλευράς περιεχομένου που χρησιμοποιήθηκαν, εγγυώνται την ανταλλαγή δεδομένων και τη συνδεσιμότητα μεταξύ πολιτιστικών κόμβων. Εδώ στόχος δεν ήταν η ψηφιοποίηση, που άλλωστε σε ένα μεγάλο ποσοστό είχε γίνει από την Πρόσκληση 65, αλλά η τεκμηρίωση του υλικού και η δημιουργία μιας διαδραστικής εφαρμογής, με χρήση της υλικοτεχνικής υποδομής και του ψηφιακού αποθέματος που μας κληροδότησε η Πρόσκληση 65 και φυσικά πρόσθετη επιστημονική τεκμηρίωση σε μουσικολογικό και, επιπλέον, ιστορικό αυτή τη φορά επίπεδο.

Το ψηφιακό μέλλον

Ο εξοπλισμός, η τεχνογνωσία, αλλά και το ίδιο το ψηφιοποιημένο περιεχόμενο που η Βιβλιοθήκη απέκτησε με τη συμμετοχή της στα προγράμματα της Κοινωνίας της Πληροφορίας, θα αποτελέσουν την κινητήρια δύναμη για τα προγράμματα που θα ακολουθήσουν στο άμεσο μέλλον.

Το πρώτο βήμα θα είναι η ενσωμάτωση του ψηφιακού υλικού της Βιβλιοθήκης στη δεξαμενή ελληνικού πολιτιστικού αποθέματος που θα προστεθεί στην πανευρωπαϊκή βιβλιοθήκη Europeana.

Στη συνέχεια, κύριο μέλημα αποτελεί η ψηφιοποίηση για σκοπούς διάσωσης και εύκολης χρήσης στο χώρο της Βιβλιοθήκης και όχι μόνο. Το υλικό προς ψηφιοποίηση που διαθέτει η Βιβλιοθήκη στη συλλογή της αφορά συνολικά στην ελληνική μουσική κληρονομιά και αντιστοιχεί σε ηχογραφήσεις σε δίσκους LP ή μπομπίνες, ελληνικά μουσικά ιστορικά και σύγχρονα περιοδικά, προγράμματα

συναυλιών, παρτιτούρες έργων ελλήνων συνθετών και βεβαίως αρχαία.

Το δεύτερο -και σημαντικότερο εκπαιδευτικά- πρόγραμμα που σχεδιάζει η Βιβλιοθήκη είναι μια δραστηριότητα που θα προσφέρεται από το διαδίκτυο και θα έχει ως στόχο να γνωρίσει στα παιδιά του γυμνασίου τη δυτική μουσική από τον Μεσαίωνα και την Αναγέννηση, στο Μπαρόκ και τον Κλασικισμό και από τον Ρομαντισμό μέχρι τα πιο σύγχρονα ρεύματα του 20ού και 21ου αιώνα.